УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I.ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао комисију:

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 4. јула 2016. године донело је одлуку да се образује комисија заоцену докторског рада који је Сања Микетић предала под насловом: *Ставови према језику код студентске популације у Републици Србији (Универзитет у Београду и Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици)као студије случаја*.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области закоју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. проф. др Јелена Филиповић, редовна професорка; Шпански језик, Универзитет у Београду, Филолошки факултет (од 2010), менторка;

2.проф. дрРада Стијовић, научна саветница; Српски језик, Институт за српски језик САНУ (од 2015), чланица комисије;

3. проф. дрМихаило Шћепановић, доцент; Српски језик, Универзитет у Београду, Филолошки факултет (од 2009), члан комисије;

4. проф. др Станислав Станковић, доцент; Савремени српски језик, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Филозофски факултет (од 2016), члан комисије.

II. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Сања(Драган) Микетић рођена је 14.8.1986. године у Пећи. Завршила је Алексиначку гимназију 2004. године и исте године уписала се на Филозофски факултет Универзитета у Приштини (са седиштем у Косовској Митровици), Катедра за српски језик и књижевност. Како је била на програму убрзаног студирања, дипломирала је 2008.године, са просечном оценом 9,71. Упоредо са српским језиком, дипломирала је и на Катедри за енглески језик и књижевност на истом факултету.По дипломирању, уписала сена докторске студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Запослена је на Катедри за

српски језик и књижевност Филозофског факултета Универзитета у Приштини (са седиштем у Косовској Митровици) од 2008.године, најпре као сарадник у настави, а од 2011. годинекао асистент за ужу научну област Савремени српски језик. Поред наставног, бави се и научним радом, као истраживач на пројектима 157002 „Истраживања српског језика на Косову и Метохији“ и 47023 „Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција”, које финансира Министарство за просвету и науку Републике Србије. Аутор је десетак научних радова објављених у часописима и зборницима са научних скупова.

1. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

III. НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ставови према језику код студентске популације у Републици Србији (Универзитет у Београду и Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици)као студије случаја

IV.ПРЕГЛЕДДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторски рад Сање Микетић има 438 страна, од чега 344 стране основног текста и 94 стране прилога.

Сам рад организован је у пет поглавља: 1. *Уводне напомене* (1–3); 2. *Теоријски оквир* (4–70); *Методологија истраживања* (71–87); *Резултати истраживања* (88–294) и *Закључак* (295–330).Поглавља су систематично рашчлањена на велики број потпоглавља, чиме је структура рада додатно учвршћена, а читањерада олакшано.Рад садржи библиографију од 169 јединица и *Прилоге* (345–434), као и *Биографију*, *Изјаву о ауторству*, *Изјаву о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада* и *Изјаву о коришћењу.*

У првом делу рада (*Уводне напомене*) дате су опште назнаке о раду и представљена је његова структура по поглављима која следе, чиме је олакшано читање ове обимне дисертације.

Централни део другог поглавља рада (*Теоријски оквир*) чини теоријско разматрање два кључна концепта којима се ауторка бавила у овом раду – то су језичке идеологије и ставови према језику.У овом поглављу ауторка је дефинисала ставове према језику, довела их у везу са језичким идеологијама као једним сложеним конструктом, дала је преглед релевантне литературе коју је користила као теоријску потпору за даље истраживање, односно, представилаје резултате сличних истраживања у Републици Србији и у свету.

Трећи део рада (*Методологија истраживања*) представљен је крозформулисање предмета, циљева, задатака, хипотеза, варијабли и узорка истраживања.

Најобимнији и централни део ове дисетрације чини поглавље *Резултати истраживања*.Ауторка је при истраживању ставова према језику користила и квантитативно и квалитативно истраживање, што је било неопходно с обзиром на

комплексност проблематике којом се бавила.Квантитативно истраживање вршено је коришћењем анкете са упитником затвореног типа као инструментом, док је квалитативно истраживање вршено фокусгрупном методом, засновано на конкретним мишљењима студената (испитаника) о истим питањима, а коришћено је и као пилот-истраживање.Како не постоји стандардизован инструмент за мерење оваквих ставова, ауторкаје упитник самостално формулисала, али га је засновала на ставовима који су проучавани при ранијим истраживањима из ове области да би могла да пореди има ли неких промена става условљених временском дистанцом. Испитанике за ово истраживање чиниле су две групе студената – у питању су студенти Универзитета у Београду и Приштинског универзитета – које је ауторка даље посматрала као две групације: као студенте српског језика и студенте природних наука. Анкетирани испитаници су давали одговоре на нека проблемска питања о српском језику, стандардном српском језику и дијалектима овог језика, односно вредновали су ставове преко којих је ауторка покушала доћи до одговора о томе каквим се језичким идеологијама воде испитаници који припадају студентској популацији. Након детаљне анализе сваког од 45 питања из упитника према параметрима наведеним у методологији овог истраживања, ауторка је навела и резултате фокусгрупног истраживања, статистичку анализу добијених резултата и укупну анализу свих добијених резултата представљену кроз перспективу полазних хипотеза.

Последње поглавље рада (*Закључак*)даје преглед резултата истраживања, из кога су сажето изведени главни закључци.Коначно, на крају овог поглавља предлажу се смернице за даља истраживања у оквиру ове области.

V. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ставови према језику и језичке идеологије представљају широке социолингвистичке конструкте и два су кључна концепта којима се ауторка бавила у овом раду. Њихово проучавање на нивоу конкретног језика и међу конкретном популацијом захтевало је истраживање које је теоријско-емпиријског карактера, с тим што је емпиријско истраживање морало да буде вишеетапно јер посматрање ставова према језику само са једног аспекта не би осветлило ту проблематику на ваљан начин, и не бисмо могли да добијемо релевантне закључке о типу, садржају и домену језичких идеологија присутних код студентске популације, што је био један од циљева овог рада. Опште назнаке о проблематици која је истраживана и кратак осврт на сам приступ овој теми представљен је у првом поглављу (*Уводне напомене*).

У другом, теоријском делу ове докторске дисертације (*Теоријски оквир*), за потребе овог истраживања, ауторка и ставове према језику и језичке идеологије види као психолошке, социјалне и когнитивне структуре, с тим што језичке идеологије сматра ширим конструктом у односу на ставове према језику, и наводи да оне представљају „друштвене ставове“. Ставове према језику ауторка дефинише двојако: сматра их (1) субјективним евалуацијама говорника конкретног језика према сопственом језику као концепту, према свом стандардном језику, свом матерњем дијалекту и различитим локалним говорима и језичким варијацијама које у њима постоје, а које мање или више одступају од онога што је нормативистички прописано као стандард, и (2) овако

посматрани ставови према језику даље воде ка томе да на основу евалуације говора, вреднујемо и самог говорника према бар неколико различитих параметара, а најчешће на нивоу престижа, интелигенције, образовања, социјалног статуса у смислу којим се занимањем бави, а потом и у финансијском смислу, и на крају у смислу солидарности – да ли тог говорника видимо као припадника сопствене или туђе етничке, културне, делатне или друге заједнице, да ли бисмо могли да остваримо виши ниво блискости са њим, као и да ли нам због свог говора говорник делује пријатељски, љубазно, пријатно, духовито и да ли можемо да му верујемо. На другој страни, језичке идеологије ауторка дефинише као менталне творевине које постоје у свести већег броја говорника конкретног језика, којима се они врло често несвесно воде и које су уткане у оно што ти говорници сматрају здравим разумом захваљујући образовно-васпитном процесу, медијима и (најчешће) неписаним конвенцијама које постоје у самом друштву, и које репрезентују кохерентан систем представа о језику и језичкој употреби.

У трећем поглављу (*Методологија истраживања*),водећи се теоријским и практичним сазнањима из ових области, након пилот-истраживања које је било фокусгрупног карактера и чији су резултати индицирали да постоји потреба за даљим темељним проучавањем ове проблематике, ауторка је поставила за циљ да испита општу хипотезу од које је пошла у овом истраживању: Претпоставља се да постоје уврежени и дубоко укорењени ставови према појединим проблемским питањима везаним за српски језик, према појединим дијалектима српског језика и према њиховим говорницима. Резултати и квантитативног и квалитативног истраживања највећим делом потврђују општу хипотезу.Даље је ауторка испитивала да ли ће се ти ставови разликовати у зависности од одређених нејезичких фактора. Претпоставила је да се они код различитих испитаника могу разликовати у зависности од пола испитаника, њиховог узраста у оквиру старосне категорије типичне за студенте основних студија, затим од универзитета на ком наши испитаници студирају, од студијске групе испитаника (односно, да ли су филолози, тј. србисти или не), од пребивалишта испитаника и њиховог матерњег дијалекта. Испитаници у овом истраживању били су говорници српског језика који припадају студентској популацији парадигматичној за истраживање ставова према језику и језичких идеологија. Квантитативно истраживање вршено је анкетном методом, где су као инструмент коришћена два упитника посебно конструисана за потребе овог истраживања, са неким питањима већ коришћеним у појединим радовима у Републици Србији (Vlahović 1989; Ковачевић 2005а) да би се проверило постоји ли промена појединих ставова условљена временском дистанцом. Први упитник састојао се од 30 ставова које су испитаници вредновали на петостепеној скали семантичког диференцијала Ликертовог типа, са понуђеним одговорима који варирају од „уопште се не слажем“ до „у потпуности се слажем“; питања која је ауторка желела да истражи овим упитником углавном су се тицала односа стандардног српског језика и његових дијалеката у перцепцији њених испитаника. Други упитник био је затвореног типа и састојао се од 15 питања која је ауторка изабрала као нтересантна са аспекта социолингвистике за проучавање савременог српског језика. Поред овог квантитативног истраживања, вршеног на узорку од 240 студената (по 60 србиста са Универзитета у Београду (БУ) и Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици (УПКМ), и по 60 студената Природно-математичког факултета са истих универзитета), допуну у виду квалитативног истраживања ауторка је

дала вршећи фокусгрупно истраживање. Оно је вршено на узорку од по 8 испитаница са ова два универзитета, и у питању су биле студенткиње србистике.

Најобимније и кључно поглавље ове докторске дисертације чини поглавље *Резултати истраживања.*Ауторка је прегледно и систематично навела добијене резултате за свако од 45 питања из упитника, тако што је при обради сваког става пошла од укупног, просечног добијеног резултата да бисмо добили увид у то какав је општи став према питању које се истражује. Након тога,навела је табеларно добијене резултате на конкретно питање према неколико нејезичких фактора (пол испитаника, њихов узраст – само онде где се показало да постоји одређена разлика у одговорима, факултет на коме студирају, град у коме студирају, студијска група, пребивалиште и њихов матерњи дијалекат).Поред табела које су омогућиле бољу прегледност добијених резултата, сваки резултат је даље тумачен.У оквиру анализе резултата, ауторка се послужила и статистичком методом, па суна овај начин обрађени резултати квантитативног дела истраживања, док је квалитативно истраживање било фокусгрупно и вршено је у складу са потребама таквог истраживања – ексцерпирани су најрелевантнији закључци који се намећу на основу одговора испитаника.

У *Закључку* ауторка сажето наводи укупне резултате до којих је дошла овим истраживањем.Неки од резултата до којих је ауторка дошла у складу су са резултатима сличних истраживања из ове области.Примера ради, ово истраживање је указало на постојање врло честе разлике у ставовима условљене полом испитаника, које је у складу са језичким понашањем жена, односно мушкараца, чиме су се бавили поједини аутори (Labov 1969; Holmes 1992; Lakoff 2004). Код испитаница се осећа јаче присуство стандарднојезичке идеологије, јер, на пример – чак и када су експлицитно питане, испитанице сматрају да је стандардни језик бољи и престижнији од дијалекта, посебно су осетљиве на поједине нестандардне облике, доводе у везу своје образовање са добрим овладавањем стандардним језиком и склоније су прекључивању кодова међу различитим варијететима у односу на испитанике мушког пола. Насупрот њима, испитаници мушког пола су у већој мери заговорници тога да се осећају поносно када говоре дијалектом и да им је дијалекат разумљивији него стандардни језик.Тимеје потврђена једна од посебних хипотеза – постоји значајна разлика у ставовима студената према српском језику у зависности од њиховог пола; ипак, та разлика се само у вези са појединим питањима показала као статистички значајна. Универзитет на ком студирају испитаници условио је постојање одређене разлике у њиховим ставовима: испитаници са УПКМ нешто су привржeнији дијалекту у односу на њихове колеге са БУ, али, са друге стране, теже приближавању стандарднојезичким облицима (нарочито у контексту традиционално везаном за употребу стандардног језика) па можемо рећи да таква тенденција води језичкој хомогенизацији ка стандардном језику (који се доживљава као високо престижан на експлицитном плану), ка губљењу најмаркантнијих дијалекатских црта и честом прекључивању кодова. Иако не постоје дијаметрално супротни ставови и велике и непомирљиве разлике између ставова код испитаника са БУ и са УПКМ, можемо рећи да је хипотеза о разликовању ставова код испитаника са БУ и са УПКМ делимично потврђена јер постоје разлике у нивоу слагања или неслагања са ставовима које смо истраживали. Те разлике ауторка је окарактерисала као постојање стандарднојезичке идеологије код обе групе испитаника, с тим што код испитаника са УПКМ стандардни језик ужива отворени престиж који се бихејвиорално манифестује тако што је код њих у већој мери развијена

свест о томе у којој ситуацији треба користити који варијетет, те се то одражава на њихову даљу језичку праксу, док се за дијалекте везује прикривени престиж и врло висок ниво солидарности, а њихова употреба је, пре свега, везана за приватни, интимни и породични контекст. Највећа разлика у ставовима била је између испитаника који су по вокацији србисти и код оних који нису филолози. Овде се чак 21 од 30 ставова показао као статистички значајан, па можемо рећи да је ауторка потврдила хипотезу о томе да ће се ставови испитаника који су србисти и оних који нису филолози драстично разликовати и да ће се потврдити јаче присуство стандардној језичке идеологије код студената србистике. Примера ради, србисти имају јасну представу о слагању или неслагању са појединим ставовима, док су нефилолози много чешће индиферентни; србисти су склонији томе да своје понашање према саговорнику коригују у зависности од његовог варијетета и њихово језичко понашање зависи од ситуације у којој су у већој мери него код нефилолога.Иако се код филолога осећа драстично јачи утицај стандардној језичке идеологије који се манифестује пре свега у идеолошки обојеним ставовима према квалитетима стандардног језика, постоји као изражена и солидарност према различитим нестандардним варијететима на емоционалном, али не и когнитивном и бихејвиоралном нивоу.Ауторка је претпоставила да ће постојати значајна разлика у ставовима испитаника у зависности од њиховог места становања, и за ту хипотезу можемо рећи да је највећим делом потврђена.Наиме, испитаници, студенти са села, емоционално су врло везани за свој варијетет и стандардни језик им је даљи у односу на друге групе испитаника.Они у јако великој мери везују свој дијалекат за сопствени идентитет, и дијалекат је средство повезаности са другим члановима заједнице и манифестација заједничког унутаргрупног система вредности. На другој страни, они стандардни језик сматрају престижним у већој мери него други испитаници и чини се да код њих постоји одређена доза језичке несигурности при прекључивању кодова (коме су склонији од осталих испитаника) ка ономе што имплицитно доживљавају као престижније, био то говор града или академски дискурс, и то делимично можемо сматрати последицом стандардној језичке идеологије. Једна од варијабли у овом истраживању био је матерњи дијалекат испитаника, и можемо рећи да је ауторка потврдила хипотезу да ће постојати разлика у ставовима студената условљена њиховим матерњим дијалектом.Такође, потврдило се и то да су ставови испитаника којима је матерњи призренско-тимочки дијалекат унеколико специфичнији у односу на ставове свих осталих испитаника.Испитаници којима је ово матерњи дијалекат су најсклонији промени кода у зависности од тога шта очекују да ће саговорници боље прихватити.Они су врло склони повезивању употребе стандардног језика са доменима медија и образовања и склони су кориговању свог идиолекта према потреби у складу са традиционалним сферама употребе свог локалног варијетета или стандардног језика.Због тога ауторка сматра да је један од врло изражених сегмената њихове језичке компетенције између осталог и развијање комуникационих стратегија везаних за употребу одређеног кода у складу са ситуационим контекстом кога су, као и удаљености свог дијалекта од стандардног језика, врло свесни. На другој страни, говорници којима је матерњи зетско-сјенички дијалекат у односу на друге испитанике више воле да користе завичајни говор него стандардни језик, осећају се поносно када говоре дијалектом, осећају посебну блискост и наклоност према говорнику који говори њиховим дијалектом и дијалекат им је „природнији“. Они су се највише сложили са тим да воле дијалекте јер их подсећају на прошлост, познато окружење и породицу и са тим да им је дијалекат разумљивији него стандардни језик, и много више воле да користе свој дијалекат у односу на стандардни

српски језик него остали испитаници.Код испитаника којима су матерњи зетско-сјенички и призренско-тимочки дијалекат постоји и највећа корелација између њиховог дијалекта и идентитета.Чини се да се стандард екплицитно више вреднује што је поједини дијалекат удаљенији од њега, односно, сматра се престижнијим нарочито код говорника зетско-сјеничког и призренско тимочког, али да исто тако постоји јак емоционални набој и високо вредновање тих варијетета на нивоу солидардности.Ипак, чини се да су говорници зетско-сјеничког дијалекта нешто доследнији у употреби свог дијалекта при формалним ситуацијама које захтевају употребу стандарднојезичких облика, него говорници призренско-тимочког, који се чешће прекључују на оно што сматрају стандардним језиком.Као опште закључке о ставовима према стандардном српском језику и његовим дијалектима међу студентском популацијом на универзитетима које смо посматрали у овој студији случаја ауторка је истакла следеће.Студентској популацији дијалекти су занимљиви, разноврсни, указују на прошлост, традицију, старину, спонтани су, живописнији и природнији.Наши испитаници студенти воле да говоре својим дијалектом, али су врло свесни када се треба приклонити ком варијетету.Према говорнику који говори њиховим варијететом, они осећају блискост и наклоност и дијалекат је, у већој или мањој мери, саставни део њиховог идентитета.Говорницима појединих дијалеката су дијалекти много разумљивији и на свом дијалекту се далеко лакше изражавају него на стандардном језику. Дијалекатски маркиране варијабле служе као „окидач“ за то да ли наши испитаници имају благонаклон став према неком говорнику при првом утиску. На другој страни, стандардни српски језик се експлицитно сматра бољим, лепшим и престижнијим од дијалеката и често се повезује са нивоом образовања саговорника. Сфера употребе стандардног српског језика везана је за широке домене употребе, нарочито у областима трационално везаним за друштвену моћ, културу, образовање, медије, политичко-економске структуре, и често због тога долази до прекључивања кодова, нарочито код испитаника који су удаљенији од стандардног српског језика. Постоје одређени негативни ставови према појединим језичким облицима (код србиста више према неком нестандардном него дијалекатски маркираном облику), што води ка томе да преко таквих ставова вреднујемо и саговорника (углавном када је у питању први утисак).Подизање стандарднојезичких компетенција је императив у академској заједници јер је то наддијалекатски и општекомуникацијски облик везан за шири регион, али то не значи да стандардни српски језик треба да замени дијалекте, већ да се јасно овлада тиме када се који варијетет када користи и са којом сврхом.

VI.СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Микетић, С., Башчаревић, И. (2016). Ћирилица као обележје националног идентитета код студентске популације Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици. Зборник радова Филозофског факултета у Приштини, (46–1), 49–65.

VII. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Значај овог истраживања огледа у се систематичној и инструменталној анализи ставова српских академаца према односу стандардни српски језик – дијалекти српског језика, која је донела бројне резултате и једна је од ретких студија из ове области на српском језичком простору.Резултати истраживања највећим делом потврђују општу хипотезу од које је ауторка пошла при овом истраживању: Претпоставља се да постоје уврежени и дубоко укорењени ставови према појединим проблемским питањима везаним за српски језик, према појединим дијалектима српског језика и према њиховим говорницима.И посебне хипотезе су највећим делом потврђене.

Хипотеза 1 (Претпостављамо да постоје значајне разлике у ставовима студената према стандардном језику, дијалектима и њиховим говорницима у смислу њихове бихејвиоралне, когнитивне и емоционалне компоненте) такође је потврђена.Најбитнији закључци у вези са овом хипотезом су следећи.На основу прегледа добијених резултата код ставова са наглашеном бихејвиоралном, когнитивном или емоционалном компонентом, може се рећи да међу њима постоји разлика пре свега у њиховом интензитету и у дистрибуцији одговора испитаника. Највећа разлика је присутна између ставова са бихејвиоралном компонентом и оних са емоционалном компонентом као најнаглашенијом: како смо већ навели, код првих доминирају екстремна и категоричка слагања, односно неслагања, а код других немамо много таквих категоричких одговора и врло су чести одговори „нити се слажем нити се не слажем“.Оно што је заједничко овим трима врстама ставова јесте то да се код свих може приметити присуство одговора мотивисаних стандарднојезичком идеологијом. Испитаници у свакој од ове три категорије ставова дају одговоре у којима се огледа постојање ове идеологије: они доводе у везу рад у образовању и медијима са коришћењем стандарднојезичких облика (бихејвиорално), ниво сопственог образовања повезују са стандардним језиком (когнитивно), па чак и дијалекте сматрају мање лепим од стадардног језика (емоционално).Такође, за све три категорије ставова заједничко је то што постоји експлицитно подржавање и величање функције књижевног језика, док не постоји експлицитна стигматизација нестандардних варијетета.

Хипотеза 2 (Претпостављамо да постоји значајна разлика у ставовима студената у зависности од њиховог пола) такође је потврђена тако да разлика у одговорима испитаника зависи од пола, али је у малом броју случајева та разлика и статистички значајна.Чини се да се код испитаница осећа јаче присуство стандарднојезичке идеологије, с обзиром на то да чак и када су експлицитно питане, сматрају да је стандардни језик бољи и престижнији од дијалекта, да су посебно осетљиве на поједине нестандардне облике, да доводе у везу своје образовање са добрим овладавањем стандардним језиком и да су склоније прекључивању кодова међу различитим варијететима у односу на испитанике мушког пола, док, на пример, испитаници мушког пола користе више вернакуларних форми и имају позитивнији став према њима у односу на испитанице.

Хипотеза 3 (Претпостављамо да постоји значајна разлика у ставовима студената у зависности од тога да ли студирају на УБ или УПКМ) такође је потврђена.Иако не постоје дијаметрално супротни ставови и велике и непомирљиве разлике између ставова код испитаника са БУ и са УПКМ, постоји разлика у нивоу слагања или неслагања у одређеној

мери. Ту разлику ауторка је окарактерисала као постојање стандарднојезичке идеологије код обе групе испитаника, с тим што код испитаника са УПКМ стандардни језик ужива отворени престиж који се бихејвиорално манифестује тако што је код њих у већој мери развијена свест о томе у којој ситуацији треба користити који варијетет што се одражава на њихову даљу језичку праксу, док се за дијалекте везује прикривени престиж и врло висок ниво солидарности, док код испитаника са БУ, иако не тако јасно изражено као код претходне групе, стандардни језик можемо да повежемо и са откривеним и прикривеним престижом и са солидарношћу.

Хипотеза 4 (Претпостављамо да постоји значајна разлика у ставовима студената у зависности од тога да ли су студенти друштвених (ФФБГ, ФФКМ) или природних наука (ПМФБГ, ПМФКМ)) такође је потврђена и овде се између група испитаника појавио и највећи број статистички значајних разлика.Као главни закључак ове хипотезе могли бисмо да истакнемо да се код испитаника који су по вокацији филолози и то србисти осећа јак утицај стандарднојезичке идеологије и престиж стандардног језика бисмо могли да окарактеришемо и као отворени и као прикривени.Према локалним варијететима постоји солидарност, али према конкретним нестандардним језичким варијаблама постоји изражена нетрпељивост. И **Хипотеза 4а** (Претпостављамо да ће се потврдити јаче присуство стандарднојезичке идеологије код студената србистике) показала се тачном јер ауторка закључује да је постојање стандарднојезичке идеологије међу студентском популацијом најизраженије код академаца који су по вокацији србисти, што указује на директну повезаност стандарднојезичке идеологије са високошколском језичком политиком на одсецима за србистикудва универзитета која су узета као пример у овој студији случаја.

Хипотеза 5 (Претпостављамо да постоји значајна разлика у ставовима студената у зависности од тога да ли живе у граду, приградском насељу или на селу) највећим делом је потврђена јер постоје одређене разлике у зависности од пребивалишта испитаника обухваћених овом студијом случаја.Потврдило се очекивано – испитаници са села емоционално су врло везани за дијалекат и стандардни језик им је даљи у односу на друге групе испитаника.Они у јако великој мери везују свој дијалекат за сопствени идентитет, и дијалекат је средство повезаности са другим члановима заједнице и манифестација заједничког унутаргрупног система вредности.

Хипотеза 6 (Претпостављамо да постоји значајна разлика у ставовима студената у зависности од њиховог матерњег дијалекта) у највећем делу је потврђена: чини се да се стандард екплицитно више вреднује што је поједини дијалекат удаљенији од њега, односно, сматра се престижнијим нарочито код говорника зетско-сјеничког и призренско тимочког дијалекта, али исто тако, код тих говорника постоји јак емоционални набој према свом дијалекту и његово високо вредновање на нивоу солидарности. Како су ставови испитаника којима је матерњи призренско-тимочки дијалекат били специфичнији у односу на ситуацију какву налазимо код говорника осталих дијалеката, посебно је обрађена и потврђена **Хипотеза 6а** (Претпостављамо да ће ставови студената којима је матерњи призренскотимочки дијалекат бити специфичнији у односу на ставове осталих испитаника с обзиром на структуралне иновације и разлике овог дијалекта у односу на све остале варијетете српског језика). Најистакнутији закључци у вези са овом хипотезом су

следећи.У бихејвиоралном смислу, најизраженије позитивне или негативне ставове имају говорници призренско-тимочког и зетско-сјеничког дијалекта.Код њих постоји свест о томе колико је њихов матерњи дијалекат удаљен од de iure и de facto стандардног српског језика и да се то манифестује у њиховој језичког пракси. То је нарочито изражено код говорника призренско-тимочког дијалекта: иако код њих, као и код свих испитаника, доминирају негативни одговори на став да њихово понашање према саговорнику зависи од тога да ли саговорник користи стандардни језик или дијалекат, код њих је забележен је и највећи број слагања са овим ставом.Говорници којима је матерњи призренско-тимочки дијалекат су најсклонији промени кода у зависности од тога шта ће околина лакше и боље прихватити, тако да ауторка закључује да у њиховом случају постоји својеврсно „дебалканизовање“ високо балканизованог варијетета које се јавља као последица стандардној језичке идеологије.Испитаници из овог говорног подручја врло су склони повезивању употребе стандардног језика садоменима медија и образовања исклони су кориговању свог идиолекта према потреби у складу са традиционалним сферама употребе свог локалног варијетета или стандардног језика.Због тога ауторка сматра да је један од врло изражених сегмената њихове језичке компетенције између осталог и развијање комуникационих стратегија везаних за употребу одређеног кода у складу са ситуационим контекстом кога су, као и удаљености свог дијалекта од стандардног језика, врло свесни. И код групе ставова са израженом когнитивном димензијом јављају се врло висока слагања или неслагања код говорника призренско-тимочког дијалекта у односу на говорнике осталих дијалеката, односно, они имају врло јасну представу о томе „како би требало правилно да се говори“ и у којим ситуацијама би требало „правилно говорити“. Ауторка закључује да се стандард екплицитно више вреднује што је поједини дијалекат удаљенији од њега, односно, сматра се престижнијим нарочито код говорника зетско-сјеничког и призренско тимочког, али да исто тако постоји јак емоционални набој и високо вредновање тих варијетета на нивоу солидардности.

VIII. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња Сања Микетић је у свом докторском раду обрадила значајну и занимљиву тему која је била врло мало истраживана у области примењене лингвистике и социолингивстике у српској академској средини, иако постоји врло развијена пракса коментарисања различитих варијетета српског језика у стилу народне лингвистике. Резултати докторског рада на тему*Ставови према језику код студентске популације у Републици Србији (Универзитет у Београду и Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици) као студије случаја)*највећим делом потврђују општу хипотезу од које је ауторка пошла у овом истраживању (Претпоставља се да постоје уврежени и дубоко укорењени ставови према појединим проблемским питањима везаним за српски језик, према појединим дијалектима српског језика и према њиховим говорницима). Кандидаткиња је веома зрело и детаљно приступила анализи сложене материје, показујући изванредне способности формулисања стечених сазнања и формирања јасних, научно заснованих закључака и ставова.

IX. ПРЕДЛОГ

Комисија препознаје вредност истрајног и приљежног рада кандидаткиње Сање Микетић и предлаже Већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да рукопис под насловом*Ставови према језику код студентске популације у Републици Србији (Универзитет у Београду и Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици) као студије случаја)*прихвати као докторски рад који испуњава услове предвиђене законом, а да кандидаткињу Сању Микетић позове на усмену одбрану.

У Београду, 9.септембра 2016.

КОМИСИЈА:

Проф. др Јелена Филиповић, редовна професорка

Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Др Рада Стијовић, научна саветница

Институт за српски језик САНУ

Др Михаило Шћепановић, доцент

Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Др Станислав Станковић, доцент

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

Филозофски факултет